

צדק וצדקה

הרה"ג יעקב אריאל שליט"א

בראשית יח, יט

כִּי יִדְעֹתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָגָה ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט.

רלב"ג שמ"ב ח, טו

משפט יהי מה שיחוייב לפי הדין והצדקה תהיה מה שיחוייב לפי המידות השלמות

דברים טו, ז

כִּי יִהְיֶה בָּךְ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תֶאֱמָץ אֶת לִבְּךָ וְלֹא תִקְפָּץ אֶת דֶּדֶךָ מֵאַחֶיךָ הָאֶבְיוֹן. כִּי פֶתַח תִּפְתָּח אֶת דֶּדֶךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דֵּי מַחְסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ.

רמב"ם מתנות עניים פ"ט ה"א, ג

כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו, והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעה ימים, וזו היא הנקרא קופה. **מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישאל שאין להן קופה של צדקה**, אבל תמחוי יש מקומות שנהגו בו ויש מקומות שלא נהגו בו, והמנהג הפשוט היום שיהיו גבאי הקופה מחזירין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת.

רמב"ם הלכות נחלות פי"א הי"א

ומי שנשתטה או שנתחרש בית דין פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי.

שו"ע יו"ד רנ, ה

עניי העיר מרובים, והעשירים אומרים יחזרו על הפתחים והבינונים אומרים שלא יחזרו על הפתחים אלא תהיה פרנסתן מוטלת על הצבור לפי ממון, הדין עם הבינונים (הרשב"א)

שו"ע יו"ד סי' רנ ס"א

כמה נותנין לעני? די מחסורו אשר יחסר לו. כיצד, אם היה רעב, יאכילוהו. היה צריך לכסות, יכסוהו... ואפילו אם היה דרכו לרכוב על סוס, ועבד לרוץ לפניו כשהיה עשיר, והעני, קונה לו סוס ועבד

הגה: ונראה דכל זה בגבאי צדקה, או רבים ביחד, אבל אין היחיד מחוייב ליתן לעני די מחסורו, אלא מודיע צערו לרבים, ואם אין רבים אצלו יתן היחיד, אם ידו משגת. (ב"י ודלא כמשמעות הטור).

רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"י הל' ז-יד

שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך...

פחות מזה הנותן צדקה לעניים... פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות... פחות מזה שיתן לו בעצב.

צדק וצדקה

הרה"ג יעקב אריאל שליט"א

כתובות קיא ב

א"ר' יוחנן: טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב.

בבא בתרא ט ע"ב

אמר רב יצחק: כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים - מתברך בי"א ברכות.

ראב"ע תהילים כד

"לה' הארץ ומלואה" והוא הפקיד את האדם כפקיד על רכושו שרכש "כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי".

בבא בתרא י ע"א

זו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע: אם א-להיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם.

מהר"ל נתיבות עולם, נתיב הצדקה פרק ד

ויש שהיו רוצים לומר כי יותר טוב שיתן מעט בהרבה פעמים משיתן הרבה בבת אחת, מפני שאומרים כי בכל אחת ואחת מצוה בפני עצמה, ודברי חכמים אינם מוכיחים כך אדרבא שבא ללמוד דאפי' אם נותן מעט מעט מצטרף ביחד ומכ"ש אם יתן הרבה בפעם אחד.

רמב"ם מסכת אבות פ"ג מט"ו

כשיתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד ולאיש אחד לא יתן כלום לא יעלה בידו מדת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות, מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין חזק

שמואל ב, פרק ח, טו

וַיְהִי יוֹד עֲשֵׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ, וַיּוֹאֲב בֶן צְרוּיָה עַל הַצָּבָא.

מלכים א, פרק ג, ט

לֵב שִׁמְעֵ לְשֹׁפֵט אֶת עַמּוֹ לְהַבִּין בֵּין טוֹב לָרָע

תהלים עב, א

לְשַׁלְמָה, א-להים מְשַׁפֵּט לְמֶלֶךְ תוֹ וְצִדְקָתוֹ לְבֹן מֶלֶךְ. יָדִין עַמּוֹ בַּצֶּדֶק וְעֲנִיָּה בְּמִשְׁפָּט. יִשְׁאוּ הָרִים שְׁלוֹם לְעַם וְגִבְעוֹת בַּצֶּדֶק... מֶלֶכִּי שֶׁבָא וְסָבָא אֶשְׁכֵּחַ יִקְרִיבוּ... יָחַס עַל דָּל וְאֶבְיוֹן וְנַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים יוֹשִׁיעַ... וַיְחִי וַיָּתֵן לוֹ מִזֶּהָב שְׁבָא...

ר"א אבן עזרא (שם)

יחי - כל אחד מהם ולא די שיחיהו עד יעשירהו וזה טעם ויתן לו מזהב שבא.

מלכים א פרק י, כז

וַיָּתֵן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאֶבְנִים